

HZ. FATMA KÜLTÜ

The Cult of Fatma
,Emine ÖZTÜRK

Özet

Araştırmanın amacı bugüne kadar onlarca araştırmacı tarafından araştırılmış ve hakkında onlarca kitap yazılmış Peygamber'in kızı Hz. Fatma hakkında son sözü söylemek değildir. Tersine bu araştırmanın amacı bu konuya bazı ara- trmacıların baktığı zaviyeden değil de daha ziyade bütün büyük insanlar da olduğu gibi Hz. Fatma özelinde de vuku bulan, artık bir külte dönüşmüş olan İslam inancındaki efsaneleşmiş Hz. Fatma olgusuna sosyolojik ve antropolojik açıdan bir ışık tutabilmektir. Araştırmanın konusu ve kapsamı da Şiiilikteki Hz. Fatma inancıdır. Kült (Latince cultus, Fransızca culte) Kutsal olarak bilinen varlıklar çerçevesinde oluşmuş, saygı, tapınma, dua, kurban ve ritüeller gerektiren, özel yer ve zamanlarda, bayram ve törenleri bulunan, kült araçlarıyla cemaat ve liderlerini içeren inançlar ve tapınışlardır. Topluluğun başat ya da Ortodoks dinsel gelene- ğinden sapan dinsel hareket ya da örgüt tpidir.(Emiroğlu & Aydın, 2003: 519) Marian W. Smith'in kullandığı bir tpolojik kavramlaştırma olarak kült, "nispeten küçük ve heterodoks, her zaman olmasa da genellikle dini, kesin olarak da hareket saikıyla güdülenmiş, grup hareketlerine ya da hareket amaçları olmasa ve ibadet hayatında herhangi bir yenilik çağrıştırmaları bile ve gizli ya da açıktan hareket etseler bile daha büyük dini bir gelenek içerisinde belirli bir ritüelle kendilerini ayırt eden insan topluluklarının oluşturduğu hareketleridir. (Coşkun, 2004: 89). Emiroğlu ve Aydın'ın kült terimini oldukça ayrıntılı ve dikkatli bir biçimde inceledikleri daha sonraki satırlar dikkatlice incelenince kült ile ilgili aşağıdaki tespitleri yapmak mümkündür. (Emiroğlu & Aydın, 2004: 519-520.) Topluluğun hareket saikıyla güdülenmiş olması kült kelimesinin tanımında öncelik teşkil etmektedir, ancak kült hareket saiki dışında da belli ritüellerle kendilerini diğer topluluklardan ve onların inanç biçimlerinden ayırt eden yanlarının bulunması da bir dini grubun yine kült tanımı kapsamına girmesi için yeterlidir. Emiroğlu ve Aydın'ın tanımında bir inanç biçiminin kült olarak adlandırılabilmesi için, o inanç biçiminde aşağıdaki unsurların var olması şart koşulmaktadır. • Kutsal olarak bilinen varlıklar, • Bunlara saygı, • Tapınma, • Dua, • Özel ritüeller, • Bu cemaatın liderlerini içeren inanç ve tapınış, • Ayrıca bu inanç biçiminin Ortodoks dinsel geleneğinden farklılaşan dinsel bir hareket ya da örgüt tpi olması, gerekmektedir.İşte bu meyanda belirtmek gerekirse Hz. Fatma'nın Şiiilikteki konumu diğer mezheplerdeki konumundan çok daha farklı bir yere oturtulmuştur ki bu çalış- manın asıl konusu da budur. Şiiilikteki konumu itibarıyla Hz. Fatma hem bütün topluluğu hareket etrici bir güç hem de Şii toplumunun inanış biçimleri ve bazı ritüelleri itibarıyla kendilerini diğer inanç gruplarından ayırt etmelerinin temelinde yatan kaynak olması hasebiyle kült biçimindeki bir inanışı ve yine aynı biçimli bir sosyal hareket temsil etmektedir. Şiiilikte Hz. Fatma ve Ehl-i Beyt'e verilen önem, İslam'ın Ortodoks inanç biçimi kabul edilen Sünnilikten farklı olarak, mezhebin merkezine Ehl-i Beyt'i ve onların imametne duyulan inancı yerleştiren bir bakış açısını da sergilemektedir. Bununla Şiiilik yahut dar anlamda söylemek gerekirse onun bir kolu olan Caferilik, Ehl-i Beyt'e duyulan saygı, bağlılık, onların imametni kutsama anlamında bir inanış boyutu taşıması hasebiyle, kanaatimizce Caferilik ve Şiiilikte bir Fatma kültü mevcuttur. Çünkü Caferilikte Hz. Fatma'ya yüklenen önemli rol, Ortodoks inanç olarak kabul edilen Sünnilikte mevcut değildir. Hz. Fatma'nın hayatıyla ilgili tarihsel detayları tarihçilere bırakarak, onu artık efsane bir şahsiyet, bir kült haline getiren Şii hadis külliyatındaki kendisiyle ilgili rivayetlere yani Kuranda ve hadislerde Hz. Fatma'nın nasıl yer aldığına kısaca bakalım. Ancak şunu belirtmekte yarar vardır ki bizim burada amacımız kesinlikle hadislerin senet yahut metn tenkidini yapmak değil, bilakis onların sosyolojik tabanda nasıl etki yaptığına araştırmamızın izin verdiği ölçüde değinmektir. Bu araştırmanın asıl amacı bir tarihsel kişiliğin vefatının ardından nasıl olağanüstü bir kişiliğe dönüşebildiğini anlatmaktır. Bugün artık Hz. Fatma tarihsel bir kişilik olmaktan ziyade efsanevî özellikleri haiz olağanüstü bir kişiliktir.

Abstract

The aim of this research not to say the last word about the daughter of the Prophet. The aim of this research is to look out this subject from the cultc perspctve. So this research searchs the subject of the Fatma Cult in Islam, especiallay in the beleif of Shia. The main goal of this research to look out the subject of Fatma cult from the perspective of anthropology and sociology. In the frst part of research, frst of all, we explained the term of cult and cultc groups an bleives, and in the second part we have told the life of Fatma and the last part we heve tried to tell the bleif of Fatma in Shia and the cult of Fatma in Shia.

Keywords

Cult, Fatma, History, Prophet, Myth

References

1. Ali, Şeriati, “İnsan Niçin Efsane Üretir?”, (Erişim Tarihi: 10.11.2010), <http://www.islamisi-te.com/content/insan-ni%C3%A7in-efsane-%C3%BCretir>, adlı Web Sayfasından.
  2. Ali, Şeriati, “İnsan Niçin Efsane Üretir?”, (Erişim Tarihi: 10.11.2010), <http://www.islamisi-te.com/content/insan-ni%C3%A7in-efsane-%C3%BCretir>.
  3. TEVESSÜL DUASI (Erişim Tarihi: 23.11.2010 Tarihi), <http://www.ehli-beyt.org/ehlibeyt/tevessul-duasi-ve-anlami.html> Kaynaklar
- BEYHAKİ, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali (1985), Delailü'n-nübüvve ve ma'rifetu ahvâli sahibi's-şeria, Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, c.II.
- COŞKUN, Ali (2004), Mehdilik Fenomeni, İst: İz Yay.
- [Tam metne ulaşmak ve tüm referansları görmek için tıklayın.](#)